29/05/2019

Η Άλωση μέσα από το Δημοτικό τραγούδι και την Ποίηση

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Η Ποίηση, ως μέρος της Λογοτεχνίας, είναι η πολιτιστική κληρονομιά ενός λαού που και από αυτήν απορρέουν τα ίχνη, ο χαρακτήρας, η ιστορία του τόπου μέσα στον οποίο αναπτύχθηκε. Με αφορμή την Άλωση της Πόλης από τους Τούρκους στα 1453, το Πρακτορείο ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ σας παραθέτει δύο δημοτικά τραγούδια και τρία ποιήματα που αναφέρονται στο γεγονός αυτό.

Πάρθεν ἡ Ρωμανία – Δημοτικὸ τοῦ Πόντου

Ἕναν πουλίν, καλὸν πουλὶν ἐβγαίν᾽ ἀπὸ τὴν Πόλιν,
οὐδὲ στ᾽ ἀμπέλια κόνεψεν οὐδὲ στὰ περιβόλιαν,
ἐπῆγεν καί-ν ἐκόνεψεν ἄ σου Ἠλί᾽ τὸν κάστρον.
Ἐσεῖξεν τ᾽ ἕναν τὸ φτερὸν σὸ αἷμα βουτεμένον,
ἐσεῖξεν τ᾽ ἄλλο τὸ φτερόν, χαρτὶν ἔχει γραμμένον,
Ἀτὸ κανεὶς κι ἀνέγνωσεν, οὐδ᾽ ὁ μητροπολίτης
ἕναν παιδίν, καλὸν παιδίν, ἔρχεται κι ἀναγνώθει.

Σίτ᾽ ἀναγνῶθ᾽ σίτε κλαίγει, σίτε κρούει τὴν καρδίαν.
«Ἀλὶ ἐμᾶς καὶ βάι ἐμᾶς, πάρθεν ἡ Ρωμανία!»
Μοιρολογοῦν τὰ ἐκκλησιάς, κλαῖγνε τὰ μοναστήρια
κι ὁ Γιάννες ὁ Χρυσόστομον κλαίει, δερνοκοπιέται,
-Μὴ κλαῖς, μὴ κλαῖς Ἄϊ-Γιάννε μου, καὶ δερνοκοπισκᾶσαι
-Ἡ Ρωμανία πέρασε, ἡ Ρωμανία ἁπάρθεν.
-Ἡ Ρωμανία κι ἂν πέρασεν, ἀνθεῖ καὶ φέρει κι ἄλλον.

Τῆς Ἁγιά-Σοφιᾶς – Δημοτικό

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια,
σημαίνει κι ἡ Ἁγιά-Σοφιά, τὸ μέγα μοναστήρι,
μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι ἑξήντα δυὸ καμπάνες,
κάθε καμπάνα καὶ παπᾶς, κάθε παπᾶς καὶ διάκος.

Ψάλλει ζερβὰ ὁ βασιλιάς, δεξιὰ ὁ πατριάρχης,
κι ἀπ᾽ τὴν πολλὴ τὴν ψαλμουδιὰ ἐσειόντανε οἱ κολόνες.
Νὰ μποῦνε στὸ χερουβικὸ καὶ νά ἁβγει ὁ βασιλέας,
φωνὴ τοὺς ἦρθε ἐξ οὐρανοῦ κι ἀπ᾽ ἀρχαγγέλου στόμα:
«Πάψετε τὸ χερουβικὸ κι ἂς χαμηλώσουν τ᾽ Ἅγια,
παπάδες πᾶρτε τὰ ἱερὰ καὶ σεῖς κεριὰ σβηστῆτε,
γιατί ἁναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νὰ τουρκέψει.

Μόν᾽ στεῖλτε λόγο στὴ Φραγκιά, νὰ ἁρθοῦν τρία καράβια,
τό ἁνα νὰ πάρει τὸ σταυρὸ καὶ τ᾽ ἄλλο τὸ βαγγέλιο,
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο, τὴν ἅγια Τράπεζά μας,
μὴ μᾶς τὴν πάρουν τὰ σκυλιὰ καὶ μᾶς τὴ μαγαρίσουν».

Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες.
«Σώπασε κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴ πολυδακρύζῃς,
πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιρούς, πάλι δικά μας θά ἁναι».

Ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος – Γεώργιος Βιζυηνός

Στοὺς συμβολισμοὺς τῆς παραδόσεως, γιαγιὰ εἶναι οἱ παλαιὲς γενεὲς
καὶ ἐγγονὸς ἡ νέα γενιά, ἡ ὁποία πρέπει νὰ κάνει τὸ καθῆκον της.

Τὸν εἶδες μὲ τὰ μάτια σου, γιαγιὰ τὸν Βασιλέα
ἢ μήπως καὶ σοῦ φάνηκε, σὰν ὄνειρο νὰ ποῦμε,
σὰν παραμύθι τάχα;

Τὸν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, ὡσὰν καὶ σένα νέα,
Πὰ νὰ γενῶ ἑκατὸ χρονῶν, κι ἀκόμα τὸ θυμοῦμαι
σὰν νἄταν χθὲς μονάχα.

Ἀπέθανε, γιαγιά;

Ποτέ, παιδάκι μου, κοιμᾶται.

Καὶ τώρα πιὰ δὲν ἠμπορεῖ
γιαγιάκα νὰ ξυπνήση;

Ὤ, βέβαια! Καιροὺς καιρούς,
σηκώνει τὸ κεφάλι,
καὶ βλεπ᾽ ἂν ἦρθεν ἡ στιγμή,
πὄχει ὁ Θεὸς ὁρίσει.

Πότε, γιαγιά μου, πότε;

Ὅταν τρανέψῃς, γιόκα μου,
νὰ ἁρματωθῇς, καὶ κάμῃς,
τὸν ὅρκο στὴν Ἐλευθεριά,
σὺ κι ὅλη ἡ νεολαία,
θὰ σώσετε τὴν χώρα.
Κι ὁ βασιλιὰς θὰ σηκωθεῖ
τὸν Τοῦρκο νὰ χτυπήσῃ.
Καὶ χτύπα-χτύπα, θὰ τὸν πά
πίσω στὴν κόκκινη μηλιά,
καὶ πίσω ἀπὸ τὸν ἥλιο,
ποὺ πιὰ νὰ μὴ γυρίσῃ!

Θάνατος καὶ Ἀνάστασις τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου – Ὀδυσσέας Ἐλύτης

I

Ἔτσι καθὼς ἐστέκονταν ὀρθὸς μπροστὰ στὴν Πύλη κι ἄπαρτος μὲς στὴ λύπη του
Μακριὰ τοῦ κόσμου ποὺ ἡ ψυχή του γύρευε νὰ λογαριάσει στὸ φάρδος Παραδείσου Καὶ σκληρὸς πιὸ κι ἀπ᾽ τὴν πέτρα ποὺ δὲν τὸν εἴχανε κοιτάξει τρυφερὰ ποτὲ – κάποτε τὰ στραβὰ δόντια του ἄσπριζαν παράξενα
Κι ὅπως περνοῦσε μὲ τὸ βλέμμα του λίγο πιὸ πάνω ἀπ᾽ τοὺς ἀνθρώπους κι ἔβγανε ἀπ᾽ ὅλους Ἕναν ποὺ τοῦ χαμογελούσε τὸν Ἀληθινόν ποὺ ὁ χάρος δὲν τὸν ἔπιανε
Πρόσεχε νὰ προφέρει καθαρὰ τὴ λέξη θάλασσα ἔτσι ποὺ νὰ γυαλίσοῦν μέσα της ὅλα τὰ δελφίνια Κι ἡ ἐρημιὰ πολλὴ ποὺ νὰ χωρᾶ ὁ Θεός κι ἡ κάθε μιὰ σταγόνα σταθερὴ στὸν ἥλιο ν᾽ ἀνεβαίνει
Νέος ἀκόμα εἶχε δεῖ στοὺς ὤμους τῶν μεγάλων τὰ χρυσὰ νὰ λάμπουν καὶ νὰ φεύγουν Καὶ μιὰ νύχτα θυμᾶται σ᾽ ὥρα μεγάλης τρικυμῖας βόγκηξε ὁ λαιμός του πόντου τόσο ποὺ θολώθη μὰ δὲν ἔστερξὲ νὰ τοῦ σταθεῖ
Βαρὺς ὁ κόσμος νὰ τὸν ζήσεις ὅμως γιὰ λίγη περηφάνια τὸ ἄξιζε.

II

Θεέ μου καὶ τώρα τι Πού ῾χε μὲ χίλιους νὰ παλέψει χώρια μὲ τὴ μοναξιά του ποιός αὐτὸς πού ῾ξερε μ᾽ ἕνα λόγο του νὰ δώσει ὁλάκερης τῆς γῆς νὰ ξεδιψάσει τί
Ποὺ ὅλα του τά ῾χαν πάρει Καὶ τὰ πέδιλά του τὰ σταυροδετὰ καὶ τὸ τρικράνι του τὸ μυτερὸ καὶ τὸ τοιχίο ποὺ καβαλοῦσε κάθε ἀπομεσήμερο νὰ κρατάει τὰ γκέμια ἐνάντια στὸν καιρὸ σὰν ζόρικο καὶ πηδηχτὸ βαρκάκι
Καὶ μία φούχτα λουίζα ποὺ τὴν εἶχε τρίψει στὰ μάγουλα ἑνὸς κοριτσιοῦ μεσάνυχτα νὰ τὸ φιλήσει (πῶς κουρναλίζαν τὰ νερά τοῦ φεγγαριοῦ στὰ πέτρινα τὰ σκαλοπάτια τρεῖς γκρεμοὺς πάνω ἀπ᾽ τὴ θάλασσα...)
Μεσημέρι ἀπὸ νύχτα Καὶ μήτ᾽ ἕνας πλάι του Μονάχα οἱ λέξεις του οἱ πιστὲς πού ῾σμιγαν ὅλα τους τὰ χρώματα ν᾽ ἀφήσουν μὲς στὸ χέρι του μιὰ λόγχη ἀπὸ ἄσπρο φῶς
Καὶ ἀντίκρυ σ᾽ ὅλο τῶν τειχῶν τὸ μάκρος μυρμηκιὰ οἱ χυμένες μὲς στὸ γύψο κεφαλὲς ὅσο ἔπαιρνε τὸ μάτι του
«Μεσημέρι ἀπὸ νύχτα – ὅλ᾽ ἡ ζωὴ μία λάμψη!» φώναξε κι ὅρμησε μὲς στὸ σωρό σύρνοντας πίσω του χρυσὴ γραμμὴ ἀτελεύτητη

Καὶ ἀμέσως ἔνιωσε ξεκινημένη ἀπὸ μακριά ἡ στερνὴ χλωμάδα
νὰ τὸν κυριεύει.

III

Τώρα καθὼς τοῦ ἥλιου ἡ φτερωτὴ ὁλοένα γυρνοῦσε καὶ πιὸ γρήγορα οἱ αὐλὲς βουτοῦσαν μέσα στὸ χειμώνα κι ἔβγαιναν πάλι κατάκόκκινες ἀπ᾽ τὰ γεράνια
Κι οἱ μικροὶ δροσεροὶ τροῦλοι ὅμοια μέδουσες γαλάζιες ἔφταναν κάθε φορὰ καὶ πιὸ ψηλὰ στ᾽ ἀσήμια ποὺ τὰ ψιλοδούλευε ὁ ἀγέρας γι᾽ ἄλλων καιρῶν πιὸ μακρινῶν τὸ εἰκόνισμα
Κόρες παρθένες φέγγοντας ἡ ἀγκαλιὰ τοὺς ἕνα θερινὸ ξημέρωμα φρέσκα βαγιόφυλλα καὶ τῆς μυρσίνης τῆς ξεριζωμένης τῶν βυθῶν σταλάζοντας ἰώδιο τὰ κλωνάρια
Τοῦ ῾φερναν Ἐνῶ κάτω ἀπ᾽ τὰ πόδια του ἄκουγε στὴ μεγάλη κάταβόθρα νὰ καταποντίζονται πλῶρες μαύρων καραβιών τ᾽ ἀρχαῖα καὶ καπνισμένα ξύλα ὅθε μὲ στυλωμένο μάτι ὀρθὲς ἀκόμη Θεόμήτορες ἐπιτιμούσανε
Ἀναποδογυρισμένα στὶς χωματερὲς ἀλόγατα σωρὸς τὰ χτίσματα μικρὰ μεγάλα θρουβαλιασμὸς καὶ σκόνης ἄναμμα μὲς στὸν ἀέρα
Πάντοτε μὲ μιὰ λέξη μὲς στὰ δόντια του ἄσπαστη κειτάμενος
Αὐτὸς
ὁ τελευταῖος ῞Ελληνας!

Θεόφιλος Παλαιολόγος – Κωνσταντίνου Καβάφη

Ο τελευταίος χρόνος είν’ αυτός. Ο τελευταίος των Γραικών

αυτοκρατόρων είν’ αυτός. Κι’ αλλοίμονον

τι θλιβερά που ομιλούν πλησίον του.

Εν τη απογνώσει του, εν τη οδύνη

ο Κυρ Θεόφιλος Παλαιολόγος

λέγει «Θέλω θανείν μάλλον ή ζην».

Α Κυρ Θεόφιλε Παλαιολόγο

πόσον καϋμό του γένους μας, και πόση εξάντλησι

(πόσην απηύδησιν από αδικίες και κατατρεγμό)

η τραγικές σου πέντε λέξεις περιείχαν.

Πάρθεν

Αυτές τες μέρες διάβαζα δημοτικά τραγούδια,

για τ’ άθλα των κλεφτών και τους πολέμους,

πράγματα συμπαθητικά· δικά μας, Γραικικά.

Διάβαζα και τα πένθιμα για τον χαμό της Πόλης

«Πήραν την Πόλη,πήραν την· πήραν την Σαλονίκη».

Και την Φωνή που εκεί που οι δυο εψέλναν,

«ζερβά ο βασιληάς, δεξιά ο πατριάρχης»,

ακούσθηκε κ’ είπε να πάψουν πια

«πάψτε παπάδες τα χαρτιά και κλείστε τα βαγγέλια»

πήραν την Πόλη, πήραν την· πήραν την Σαλονίκη.

Όμως απ’ τ’ άλλα πιο πολύ με άγγιξε το άσμα

το Τραπεζούντιον με την παράξενή του γλώσσα

και με την λύπη των Γραικών των μακρυνών εκείνων

που ίσως όλο πίστευαν που θα σωθούμε ακόμη.

Μα αλοίμονον μοιραίον πουλί «απαί την Πόλην έρται»

με στο «φτερούλιν αθε χαρτίν περιγραμμένον

κι ουδέ στην άμπελον κονεύ’ μηδέ στο περιβόλι

επήγεν και εκόνεψεν στου κυπαρίσ’ την ρίζαν».

Οι αρχιερείς δεν δύνανται (ή δεν θέλουν) να διαβάσουν

«Χέρας υιός Γιανίκας έν» αυτός το παίρνει το χαρτί,

και το διαβάζει κι ολοφύρεται.

«Σίτ' αναγνώθ' σίτ' ανακλαίγ' σίτ' ανακρούγ' την κάρδιαν.

Ν' αοιλλή εμάς να βάϊ εμάς η Ρωμανία πάρθεν».